

KISKÖVET.

Á T A L Á N O S I S M E R T E T Ö.

24 szám. 1846. Jun. 14.

BODZA VIDÉKÉRŐL.

Történeti regényes vázlatok az 1788-ik év nyarából.

A nap lealkonyult, pislákoló sugárai még egyszer a nyugoti bérczormokról visszamosolyogva, búcsu-csókkal illették völgyünk virágait. Majd sötét fátyol lebegett a föld fölött; a költözködő felhők között bujdokló hold, ritkás halvány fényvel világított alá az ég azur boltjáról; az éji csendet s álmadozók békéjét csak a hűs Nemere szél süvöltése s lármafák mellett halk léptekkel járdaló éji örök fegyvercsörtetései zavargatták.

V ár hegy őrornya ablakából éjfél kongott alá a toronyóra, és midőn tizenkettődikszor emelkedett a kalapács a nagy harang oldalára, hirtelen „fegyverre legények, fegyverre székeltek” rém kiabálásai riasztották föl a csendesen álmadozókat. A' sötét éjfél fekete kabátu lovagja, minden falu piaczn megcsörtette a véres kardot, s míg a lármafák hegyein ingadozó zsúpok piros lángjai aláhamvadtak, azalatt Háromszék minden hős fija — imádott szép hona s fedelme védelme szent tüzétől lelkesülten — fegyverben állott. Hadnagyok, kapitányok, s a honszerelem által vitéz bajnokká teremtődött nemes keblü székel papok vezér lobogója alatt futott öszve V ár hegy erőssége körül a vitéz székel nép hazája védelmére.

Hadirendben állott a Schultz ezeredes parancsszaván függő székel tábor, és a mint jel adódott az indulóra, forrón szoritották keblükre remegő kedveseiket a vitézek; még egyszer átkarolta a hős hitvesét, az ifju szerelmesét, a való percz pillanatában egy bucsúcsók csattant el az ajkakon, fájdalmas sohajok sivitottak, s „Isten hozzátok kedveseink” rezdültek keresztül a légkörön. A Hargita s Szilon gránit szirtormain s tágas térein szabadon száguldozva felnőtt székel televér mének, a bajnokok taréjos sarkantyui érintésére fölrugták az ut porát, s kakas tollu bo-

krétával ékített barna csákós vitézeink **Borosnyón** tul száguldoztak. Könnyeik gyémántjait hullatva — mint engedé a halvány hold gyenge világa, — kísérték szemeikkel kedveseiket a hű szerelmesek. A **Ladocz** tetőn egy kissé pihentették lovaikat, megszorították nyergeiket, s még egyszer — fájdalmas előérzettel — pillantottak vissza a **várhegyi** őrtorony lámpa világára. Ujra elhangzott **Schultz** ezredes parancszava, újra sarkantyuba kapták tehát horkoló ménjeiket, s csak a **Bodza** tére fölött emelkedett őrhegyen pihenének.

Föl kezdett vala már ekkor sugárolni a hajnalcsillag pislogó világa, ők tehát balra az **Ökrös** és **Szita** téreit elhagyva, a kristálytiszta **Bodza** vize bal partján sebesvágatva nyargaltak keresztül a **Bodza** fordulón és papok **sánczán** egészen a vám sark hegyéig. Itt, **Schultz** rendeletéből, igen csekély számú őrcsapat a **Malompata** k a sarkán és **Kálvária** tetőn emelt kettős sánczolattal körülövedzett két földvárakban; az őszves székely nép pedig, a magos heglánczokkal bekerített vám völgyében állapodott meg.

Töltött fegyverekkel, élesre köszörült görbe szablyákkal készen állva várták székely vitéz rokonink az **Oláhhonon** keresztül szeretett hazánk földére törni, s szép székely hölgyeinket s szüzeinket rablánczokon szerájljaiba hurczolni török ozman csapatot. Négyet ütött az óra a harminczadi irodában, és még semmi nesz; a keleti bérczormon fölemelkedett hajnal rózsabibor pirja szétoszlott, a nap arany sugárai pislákolnak már a magos fenyves zöld lombjai közül, és még semmi zaj. —

Két délczeg barna aráb ménen — hangos beszélgetések között — két török száguldozott alá a **Leány me z ő n**; ezüst bokkrétákkal fölékített vörös turbán ingott fejkön, selyem lábtyűjökön aranyfonallal himzett czipő, pirosuló rubinokban végződő arany kapcsakkal, s poszománttal gazdagon rakott sarkig érő bőv ujju kabát ékíté testöket; baljukban, egy egy görög dinya, jobbukban, ezüstnyelű tőreik hegyén, a bizalom, barátság és béke feje lobogója ingott. Fegyvert kiáltott az őrcsapat, s négy székely vitézek, rögtön megrohanták a vámvölgye felé tartó törököt. Amazok — békejelül — átadták fegyvereiket; ezek, jobb és bal szárnyon őrt állva, kivont fegyver között kísérték le őket a **Schultz** ezredes sátorához, pár szót váltottak az ezredessel, a dinyéket — ajándék kép — nála hagyták, s nagy sietséggel visszalovagoltak **Törökhon** felé. —

A török követek távozta után, kilépdelt sátorából **Schultz**, megállott a székely tábor homlokzatán, s harsány szava imigy hangzott el a tábor fölött: „visszatért nyugalomra — honába, s baráti kezet nyújtott nektek a hazátokat földelni indult török; nincs hát semmi baj vitézek! bontsátok szét löszereiteket, kös- sétek föl czoffjaitokat, pihenjete, nyugodjatok, holnap békében ölelendhetitek ismét elhagyott kedveseiteket.“ —

Ezen szavak után széteszlott az ércz keménységű székely tábor, elbontotta minden vitéz löszereit, eldobta mindenki nehéz szablyáját, némellyek a fenyves árnyába kimenvén pihenni, édes álom karjain merengettek szerelmeseik ölében, mások a bodzavize ezüst habjai között játszó pisztrangokat fogdosták, némellyek a pompadus Bodza völgye szemléléseni gyönyör éleletére a papok sáncza felé alá sétálgattak, az ifjak négyes és hatos kört alakítva, itt a székely nemzeties pattogtatót, amott a lovagias toborzót vidor kedélylyel tánczolták. Fölsivított a fützyene, s csengett pengett minden legény sarkartyuja. Szót a táncznak legények, szólott egy táncz néző középrenü férfi, s erre mindenik ajkain imigy hangzott el a népdal:

A kinek most kedve nincs,
Annak egy csep esze sincs.
Rezes villa, rezes kés,
Jöszte pajtás tánczolj tés.
Haj kicsirics, kicsirics!
Galambom ne keserits.
A sarkantyum uj módi,
Ki nem szereti, bódi.
A sarkantyum taréja
Rózsából van kirakva,
Ha a rózsám meglátja
Szive szakad utána. —

Délponton állott a nap, és még mind folyt a vigalom, **Schultz** egyedül vonta bé magát sátrába, senkit magához nem bocsátott, hanem a lélekesméret furdolásai miatt reszkető kezekkel számítgatá a görögdinyék kebelében rejlő ropant sokaságu aranyokat. Azonban, nem a vám felé vezető uton, hanem az **Agárka** és **Döblön** keskeny árkein vilám gyorsasággal bérohanó török észrevétlenül békeritvén a fegyvertelen vigadozó székelyeket, elkezdődött a borzasztó gyilkolás. **Schultz** czoffját vállain szétbocsátva, bántalom nélkül járdalt a törökök között. A török kegyelmet és fogsá-

got ajánlott szerencsétlen rokonainknak; de ezen bodzai hős bajnokok kebelében földobogott a honszerelem szent tüze, — s mint a termopilaei hősök — készebbek voltak a hon földén ön vérükkel áldozni, s így a bizonyos halállal szembe lépni, mint a vad ozman sötét börtönében kegyetlen rablánczokat zörgetve, gyáván élni.

„Utánam barátim!“ fölriadott egy dörgös szózat a kápolna hegyről; „fegyvertelenül se engedjük ingyen fölmészároltatni magunkat,“ és a bámész merevültségben öszveborzadt ifjak mindnyájan elordították magukat, föltürték ingeik ujját, s mesztelen ökleikkel mindenfelé halált szórván, több mint 200 törököt kujakoltak halálra. —

A török fegyveres hadözön módra borította el a vám völgyét, — Bartha Antal kapitányon, s két bajnok társain kívül — halálra gyilkolt minden fegyvertelen székelyt. A tisztok s közvitézek fejei levágattak, s Konstantinápolyba — jutalomért — inditattak. A győzelem örömhírét a nagy zultánnak tudtára adandó követ a legnagyobb sietséggel küldetett a fényes portához, a diván egybehivatott, maga a nagy császár is megjelent benne, és a Bodzán nyert győzelmen magos örömet tudatta. Nagy innep rendeltetett, a mecsetek csarnokaiba Allah-zene parancsoltatott, a császári ndvaron diadal-ivek emeltettek, fönt a vár bástyáin taraczkok durrogtak, s minden utcák pompáson kivilágittattak. —

Az elesett székely honfiak kiontott véréből pirosan tájétkzó sebes Bodza vize jobb s bal partjain, vigon száguldozott hazafelé a győzelmes török tábor. Gyászban öltözött nők, szerelmesek, s árva gyermekek, sirva jajgatva vándoroltak — a borzasztó hír rémszavára — Háromszékről, Bodza szerencsétlen vidékére, kétségbe ejtő fájdalommal térdeltek le a gyászmezőre, s irtózatossikoltások között ájultak el kedveseik holt testök között. Elhangzott végre a fájdalom jajja az ajkakon, sűrű szivsohajok között keresgéltek a föleszmélt kedvesek kebelök elhunyt szerelmét. Fő nélkül szendergették ök a halál álmát, s csak ingök jegyéről ismerhették meg némellyek kedveseiket. —

Mint sebes villám az égiven, vagy fosforos lidérczlob a temetődombon, olly sebesen röppent föl egy csapat vörös csákós vitéz estenden — Bodza vidékére visszatorlani a rémboszut. Két felé osztályozta e hadicsapat magát; Döblön lapályos oldalán került elébe a török hadnak egyik, Bodza völgye felől nyomult utána a másik; sebes megrohanással

zavarba ejtették a közből vett ozmánokat, kik rendet veszítve, szaladással akarták megmenteni élteiket; de a gyors vitézek Sztribuj völgyén annyira visszaadták a kölcsönt, hogy három hirmondón kívül, minden törököt levágtak, és így az egész tábor minden ló, gyilk és élelemszereit magukévé tették. — Halált dördült az igazság szava az istentelen — pénz szerelmes árulóra is. —

A győzelmes vörös csákós magyar lovagok, görbe szab-lyáikkal, tizenhét székely tisztnek a kápolna hegyen egy, és a székely közvitézeknek a harminczadi kertben, kilencz sir-gödröt ástának. Hamispénzen megvásárlott istentelen el-áru-uló gyilkos kezei által halálra vérzett székely hős bará-
taik holt tetemeit bus kebellet hordották saroglyáikon a gyá-
szos sirhalmak partjaira, és az elmaradott hű nők, bus sze-
relmesek s siránkozó árvák gyász jajjai között, ők is bá-
nat s fájdalom könnyeiket hullatva, temették el őket. Szent
illetődéssel járdaltam én is egykoron e sirhalmok mellett, s
tördelt keblem fölsohajtott: „béke lebegjen e porokon.“ —

Biró Sándor.

SIR-IRAT.

El-le tarolt tavaszát az erődus ifjui kornak
Némán és hidegen jegyzi e köszobor itt.
Mért is szólana fel? nem szól-é lélek epedve
Könnyeiben egy anya, s árva baráti kebel?

CSÖNDES BÚ.

Kerner J. után.

Serkenve álmaidból bejársz völgyet, teret,
Az ég derült feletted, s olly sok hazák felett.

Nem sejted ah te! (álmod mert lágy nyugalmu volt)
Az éjen át az égnek milly sok könyüje folyt.

Keservét csöndes éjjel olly sok siratja meg,
És reggel véled aztán, hogy szive nem beteg.

Örs.

✕ DUGONICS ANDRÁS

KÉPPEL.

Dugonics András —a nagy magyar— korának legkedveltebb termékeny eszű írója, szül. octob. 17-én 1740 Szegeden. Atyja városkapitánya volt. A tudományok zsengejében születése helyén beavattatván, a kegyes tanító rend tagjai közé felvétetett. Pappá szenteltetése után a nyelvtani osztályokat Nyitrán, Szegeden és Vácson, Medgyesen pedig a felső osztályokat kitünő sikerrel tanítá. Itt a hajdani Dacia romjai között a régiségek iránti megbecsülhedei rokonszenve lángrobbantá elméjét, annyira hogy üres óráit egyedül ezek buvárkodásával tölténé. Innét Vácra, később Nyitrára, azután a Nagy-Szombati egyetemhez, melly később Budára, végre Pestre tétetett által, hivatott a felsőbb tudományok tanítására 1774-ben, melly évben adá ki első munkáját: „Troja veszedelme“ czim alatt. Ezt követte „Ulysses történetei“ husz énekben. Ez idő tájban D. volt egyike azon megbecsülhetlen férfiaknak, kik II. József uralkodása alatt, — midőn a magyar nyelv magoktól a hálátlan magyaroktól is annyira lealacsonitott, — ennek tudományos tárgyakra vonatkozó ritka hajlékonyságát bécizonyíták. Ez időben írta ugyan is tanítványai számára az első magyar Mathesist 1784-ben, melly másodszer is kinyomatott. Ezután kiadta első románját, „Etelka“ czim alatt, mellyet az „Aranyperczek“ és „Gyapjas vitézek“ követtek, ezután költői hire az egész országban szétterjedt. Ez utolsó darabját kiadta latinul is illy czim alatt: „Argonauticorum Libri 24.“ — Később a magyar színészetre, mellynek szenvedélyes kedvelője, és pártolója volt, fordítá figyelmét; és illy czim alatt: „Jeles történetek magyar játékszinre alkalmaztatva.“ Pesten 1794-ben négy szindarabot: „Toldy Miklós, Etelka Karjelben, Bátori Mária és Kun László“ bocsátott a szín-világot kedvelő közönség eleibe. 1796 Gyöngyösi István munkáit adta ki; — ezt követte „A szercsenek, és Etelkáéhoz hasonló köz kedvességet nyert „Jolánka“ nevű románja kötetlen beszédben. Ezután a magyar olvasó ifjuságra fordítá figyelmét, és ennek számára három történeti munkát írt a maga nemében, és korában a legjelesbet: „Romai történetek 1800.“ a magyarok uradalmak, és „Nevezetes hadi vezérek.“ Végre a fáradhatlan szorgalmu férfiú, a magyar ifjuságnak jóra, szépre, 's leginkább a nemzeti előhaladásra nagy lelkü buzdítója, midőn 74 évi

nyilvános tanárkodása után, melly hosszú éveken őt többször az egyetem nagyságos hivatalával a közbizodalom felruházta, gyakori betegeskedése miatt tulajdon kérelmére, az uralkodó Felség méltányolván a tudományok, leginkább a magyar irodalom akkori kopár mezején szerzett nagyérdemeit, egész fizetése megadása s különös királyi megelegetésének nyilvánítása mellett nyugalomba helyeztetett, szeretett övéinek körébe szülő földére vonula, hol vig, és szerencsés életét 78 évre terjeszté az isteni gondviselés. Ez idő alatt sem tuda nyugodni Dugonicsunk; mert fáradhatlan szorgalmának gyümölcseit ekkor is szétárasztá a magyar kis világban, ez időben írta „A magyar várak leírása betürendben,“ melly az utókor legnagyobb fájdmára kéziratban maradt, mint hogy azt csak az S. betüig készithette el. 2-or „A példabeszédek, és jeles mondások,“ melly Szegeden jött ki 1820-ban. Ez egyik legfontosabb munkája nyelvtudományunkra nézve, melly számtalan évek alatt különös helyeken, és környülményekben gyűjtögetett buvárkodásainak gyümölcse. Dugonicsot, kik ismerték, erős alkotásu, egyenes állásu, nyilt és igaz szívü magyaroknak mondják, még azok is, kik nemzetisége miatt abban az időben gunyolói valának, kiknek ő soha adósuk nem maradt. — Munkáival főkép a nemzet közép osztályának mivélésére czélozott, melly nem is vesztette hatását. 1843-ban a kegyes tanító rend lelkes növendékei az ő tisztelt emlékére, egy társulatot alapítának, mellynek fő czélja „a honi nyelvet buzgó iparral mivelni, melly társulat, minekutána a fő tiszt. szerzet főnök, mint kegyes pártfogója által az 1843. júliusnak 28-ról szóló levelében a tagokat ezen ohajtással felszólította volna: hogy minden munkáikban az Isten dicsőségét, hazánk, s királyunk javát, és a szerzet diszét törekednének tetteleg előmozditni, az Isten segedelme ohajtása után, a társulat alapszabályait megerősité. Ettől az időtől fogva a szépreményü társulat a fő tiszt. pártfogó által minden évben méltó jutalmak kiosztása által lelkesítve virágzásnak indula. Adja a jó ég! hogy soha pártviszály körében zászlóját fel ne üthesse, hogy így nagy Dugonicsunk emléke a legjobb célra törekvő társulat tagjai által a honi ifjuság hajlékony szivébe édesen hangzó magyar szavakkal bécsepegtessék. C. E.

Hirfűzér. Kedves ujdonság a magyar irodalom egén Garay János első rangu költőnknek legujabb mive: Frangepán Kristófné: költői beszély. E mű a Kisfaludy-

társaság idei pályaversenyén a bírálók egyhangu ítélete által a **Marczibányi — Vinczenzia** — jutalomra méltatni szerencsés volt. Énekli a legszebbet, s legszentebbet, egy lelkes magyar hölgynek férjéhez hűségét — énekli pedig olly bájos lanttal, mellynek szentelt hurjai lelket elandalítva zengenek, s nemesítő hatást gyakorolnak a fogékony kebelre.

Tudjuk, hogy a magyar testvérhonban sorsvonással állítanak katonát, két sorsjegy közül egyikre az van írva: katona, a másikra: nem katona. Egy helységnek katonát kellett adnia, előállítanak egy gazdag legényt, és egy szegény cigány fiút; tette kerülve a dolog, elsőben is a cigány fiú szólítatik fel sorshuzásra, a ki igen gyanította, hogy a kalapba a két sorsjegyen egy írásnak kell lenni, az az: katona, — ő nem akart elsőben huzni, ne hogy minden esetben a katona jegyet huzza ki, és azzá legyen. Több felszólítás után nem vala mit tenni a szegénynek, bé kelle markolni; de nem igen soká fitogtatá a szép jegyet, csak szaparán békoppantá s lenyelé, mondván a gazdag hősnek: no már nem bánom légy magad a mi a kalapban maradott; s katonává lön a kényeztetett gazdag ifju, a más pedig vesd el magadnak adá magát örömeben.

XVI-k Gergely Pápa őszentsége elnyugodott junius első napján.

A kassai tűz által károsultak felsegélésére dicső fejedelmünk **Ferdinánd** ő felsége ezer pengő forintot ajándékozni kegyeskedett.

Az Eletképekből olvassuk, hogy **Perlászka Domokos**, testvérhonunk jeles rézmetszője, hosszas gyengélkedése után, melly utóbbi időben terhes és fájdalmas betegségnek lön szülője, — mult majus hó 30-dikén átszenderült az örökös nyugalomra. A mint látjuk azon lapból, más kéz járja már a rézmetszéseket: az első vonásokból lehet jókat reményleni; de a jövődőről bizonyost állítani nem merünk.

Azt is halljuk ugyan onnan hogy **Fejér** társasága hozzánk szándékszik jöni a nyárra; jó hogy eddig nem jött, mert a népkertben megdudorodott volna az inge.

Kolozsvárt foly az országos vásár, csinos kancza csikók vagynak, deres is van egy kettő; a székely csikók legtüzesebbek, egyet kettőt vinnyitnak, s mindjárt elragadják a

Kakas.

Megjelenik minden vasárnap egy képpel. Félévi díja 2 f. 12 k. — A felévre ígért Fejedelmek s honfiak képeire 30 k. külön díj e lap előfizetőitől, másoktól 2 f. pp. Szerkeszti s kiadja **MAGYARI LAJOS**. Kolozsvártt. Szál. Piacz. k. sor 454. sz.